

לקו"ש חלק י"א פ' בשלח שיחה ב

פיענוח מראי מקומות

פ' בשלח טו, כ: ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלת.

פרש"י ד"ה ותקח מרים הנביאה: היכן נתנבאה? כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו' כדאיתא בסוטה. ד"א אחות אהרן לפי שמסר נפשו עלי' כשנצטרעה נקראת על שמו.

אורה עמד אביה ונשקה על ראשה אמר לה בתי נתקיימה נבואתיך".

וראה ממכילתא עה"פ: ותקח מרים הנביאה, וכי היכן מצינו שנביאה היתה מרים אלא שאמרה לאביה סופך אתה מוליד בן שמושיע את ישראל מיד מצרים מיד וילך איש מבית לוי ויקח וגוי (שמות ב) ותהר ותלד בן וגוי ולא יכלה עוד הצפינו".

4) והוא ממכילתא: עה"פ: אחות אהרן ולא אחות משה ומה ת"ל אחות אהרן אלא לפי שנתן אהרן נפשו על אחותו נקראת אחותו על שמו כיו"ב ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה (בראשית לד) והלא אחות כל השבטים היתה מה ת"ל אחי דינה אלא לפי שנתנו נפשם עליה נקראת אחותם על שמם". וראה לקמן הערה 32.

5) בהעלותך יב, יא-יב: שאהרן התפלל לרפואתה מהצרעת: "ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו". פסוק יב: "אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו".

1) פרשתנו טו, כ.

2) ברש"י כת"י הלשון הוא: אמרה עתידה אמי שתלד בן להושיע את ישראל וכו' כדאי' במס' סוטה ד"א וכו'. ובדפוס שני: אמרה עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל ד"א וכו' ואינו מציין למס' סוטה. אבל ברוב הדפוסים (כולל דפוס ראשון) הלשון הוא כבפנים. וראה לקמן הערה 37.

3) יב, סע"ב: ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגוי אחות אהרן ולא אחות משה, אמר רב עמרם אמר רב ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן, ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל, וכיון שנולד משה נתמלא כל הבית כולה אור, עמד אביה ונשקה על ראשה אמר לה בתי נתקיימה נבואתיך".

וכ"ה במגילה יד, א: ותקח מרים הנביאה אחות אהרן ולא אחות משה אמר ר"נ אמר רב שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל ובשעה שנולד נתמלא כל הבית כולו

6) ובדפוס שני: כשנצטרעה, לכך אמר כן. וראה לקמן הערה 31.

7) וכמו שפירש"י בסוטה שם ד"ה שהייתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן: "עד שלא נולד משה והיינו הנביאה אחות אהרן".

8) אבל אין לתרץ בפשוטו של מקרא כמ"ש הרמב"ן (ועד"ז הוא ברבינו בחיי: "על דרך הפשט אמר אחות אהרן כדי שיהיו שלשת האחים משה אהרן ומרים נזכרים בשירה הזאת") "מפני שהוזכרו בשירה משה ומרים ולא הוזכר אהרן רצה הכתוב להזכירו ואמר אחות אהרן דרך כבוד לו וכו'" – כי תירוץ זה הי' שייך לומר אם משה ומרים היו רק נזכרים בענין זה לשם זכר בעלמא, אז צריך להזכיר גם אהרן, אבל כאן הרי הוזכרו לפי שמשה התחיל השירה לאנשים ומרים לנשים, וא"כ מה ענין להזכיר כאן את אהרן?

גם אין לפרש (בפש"מ) כמ"ש הרמב"ן שם (ועד"ז הוא ברשב"ם ד"ה אחות אהרן: על שם הבכור קורא אחות, כמו שפירשתי אצל אחות נביות ואחות לוטן" וברבינו בחיי "ועוד כי דרך הכתוב ליחס האדם על גדול האחים כענין שכתוב (בראשית לו) ואחות לוטן תמנע") "ויתכן שדרך הכתובים ליחס אל גדול האחים", כי (נוסף ע"ז שלא נרמז זה בפרש"י – הנה) בנדו"ד (ובפרט זה) מתאים יותר ליחסה אל משה שהוא הוציא את בני"י ממצרים ובקע הים והוא שהתחיל לומר את השירה לאנשים.

– גם אין לומר כמ"ש בכלי יקר "ומ"ש אחות אהרן לפי שהיתה דומה לו בנבואה, אבל לא למשה, כי כן משמע סוף פ' בהעלותך בפסוק לא כן עבדי משה (במדבר יב, ז) כי שם הושוו אהרן ומרים בנבואה, וכן פירש מהרי"א.

כי מה נוגע כאן שהיתה שוה לאהרן בנבואה - והכל"י לשיטתי' ש"עכשיו נעשית נביאה" בד"ה ותקח מרים הנביאה וגו': עכשיו נעשית נביאה כי במעמד זה זכו גם הנשים לראות פני השכינה עד שאמרו כולם זה אלי".

9) ואפילו אם נאמר שהתיבה "הנביאה" שייכת להתירוץ, שהיתה "הנביאה" כשהיתה "אחות אהרן" - הרי לפי"ז הי' רש"י צריך להעתיק גם תיבות אלו. ולא רק תיבות אלו. ועוד: תיבות "ותקח מרים" אין שייכות לפירושו, ולמה מעתיקן.

10) לכא' אפ"ל שכוונת רש"י בזה היא לתרץ תיבת "הנביאה", ולכן מביא שהתנבאה עתידה אמי שתלד בן כו', היינו שעכשיו התחילה לשיר שראתה שנבואתה "עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל" נתקיימה

(ראה חדא"ג מהרש"א סוטה שם "ותקח מרים הנבואה אחות אהרן כו' שהיתה מתנבאה כו'. נרמז זה במקום השירה שהזכיר בה תשועת ישראל ע"י משה כמ"ש ויושע הי' וגו' ויאמינו בה' ובמשה ומשה התחיל בשירה עם האנשים כמ"ש אז ישיר משה ובני ישראל גוי אמר הכתוב שגם מרים התחילה בשירה עם הנשים לפי שכבר נתנבאה על תשועה זו קודם לידת משה כשהיתה אחות אהרן שתלד אמי בן המושיע כו'").

אבל לפ"ז הו"ל לרש"י להעתיק בעיקר התיבות "שמושיע את ישראל" (במקום הרמז "וכו' כדאיתא בסוטה"), שתיבת אלו מתרצות ומבארות שעתה התקיימה נבואתה (משא"כ התיבות "עתידה אמי שתלד בן").

11) בפשטות י"ל שמכיון שרש"י מציין "כדאיתא בסוטה" אין צריך ע"ז מקור בפש"מ, אבל באם לא הי' מוכרח בפש"מ הי' מתאים יותר ע"פ סגנון

רש"י לכתוב: ואמרו רבותינו (וכיו"ב) אמרה עתידה אמי כו'.

12) או שרוצה לשלול הדרז"ל כפי שהוא במקום השני.

13) כ"ה לפי סדר הרגיל בששה סדרי משנה זמ"ן נק"ט - מתחיל בסדר זרעים ומסיים בטהרות, כן היא דעת התקו"ז בהקדמה (ה), א "דַרְגָּא שְׁתִּיתָא בְּיָרְאֵת יְיָ, וְהָיָה אֲמוּנַת עֲתִידָא וכו' (ישעיה לג, ו), אֲמוּנַת סֵדֶר זְרָעִים, עֲתִידָא סֵדֶר מוֹעֵד, חֶסֶן סֵדֶר נְשִׁים, יְשׁוּעוֹת סֵדֶר נְזִיקִין, חֻקְמָה סֵדֶר קִדְשִׁים, וְדַעַת סֵדֶר טְהוֹרוֹת, אֵי אֵיכָא יְרָאֵת יְיָ אִין, וְאֵי לָא לָא, וְסִימָן זְמַ"ן נְק"ט"ו),

הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ "וכאשר חשב המחבר לחבר זה הספר על זאת התכונה, ראה לחלק אותו לששה חלקים. . וקרא כל חלק מהם סדר. החלק הראשון נקרא סדר זרעים. והשני סדר מועד. והשלישי סדר נשים. והרביעי סדר נזיקין. והחמישי סדר קדשים. והששי סדר טהרות. (והסימן זמ"ן נק"ט)".

וכן משמע קצת בשבת (לא, א "אמר ר"ל מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגוי אמונת זה סדר זרעים עתיך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין חכמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות")

- משא"כ לפי מאי דמשמע מבמדב"ר¹ (פי"ג, טו "דָּבַר אַחַר שְׁרָאשֵׁי שְׁשָׁה סִדְרֵי

1) ואף שבמדב"ר (שם) מבואר דתורה שבע"פ מתחלת במ"ם "מאימתי" ומסיימת במ"ם "בשלוש", שלכאורה זהו רק לפי סדר הרגיל - י"ל דמשנה שבסיום עוקצין אין לה קישור כ"כ עם המשניות שקודמות לה, וכמש"כ כמה מפרשי המשנה, וא"כ אפ"ל דלכל הדעות באה משנה זו בסיום הש"ס. ועד"ז י"ל בנוגע לתחילת הש"ס, דמס' ברכות אינה שייכת כ"כ לסדר זרעים, ונשנית

בתחלת הש"ס "להתחיל סדר המשנה ביחודו של הקב"ה ולקבל עליו עומ"ש ועול תורה והמצות ערב ובקר וכו' (פסקי ריא"ז לברכות בתחלתו) (הובא גם בהגה"ה בהקדמת פיהמ"ש להרמב"ם), וראה מאירי בהקדמתו בארוכה), וא"כ אפ"ל דלכל הדעות באה מס' זו בתחילת הש"ס.

או י"ל - ע"פ הכלל (ראה בהנסמן ביד מלאכי כללי שני התלמידים סי' יו"ד (לענין מחלוקת בבלי וירוש'). דרכי שלום (נדפס בשד"ח כרך יו"ד בסופו) כללי הש"ס אות ל' סרני"ז) שלא להרבות במחלוקת - דששה הסדרים לא נרמזו בכתוב ע"פ סדרן ע"י רבינו הקדוש, וכמו שמצינו עד"ז בסדר עשר מכות שבתהלים (עח "פסוק מד "ויהפך לדם יאריהם ונזליהם בל ישתיון. פסוק מה: ישלח בהם ערב ויאכלם וצפרדע ותשחיתם. פסוק מו: ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארבה. פסוק מז: יהרג בברד גפנם ושקמותם בחנמל. פסוק מח: ויסגר לברד בעירם ומקניהם לרשפים. פסוק מט: ישלח במ חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים. פסוק נ: יפלס נתיב לאפו לא חשך ממות נפשם וחיתם לדבר הסגיר. פסוק נא: ויך כל בכור במצרים ראשית אונים באהלי חם, קה "פסוק כח: שלח חשך ויחשך ולא מרו את דברו [דברו]. פסוק כט: הפך את מימיהם לדם וימת את דגתם. פסוק ל: שרץ ארצם צפרדעים בחדרי מלכיהם. פסוק לא: אמר ויבא ערב כנים בכל גבולם. פסוק לב: נתן גשמיהם ברד אש להבות בארצם. פסוק לג: ויך גפנם ותאנתם וישבר עץ גבולם. פסוק לד: אמר ויבא ארבה וילק ואין מספר. פסוק לה: ויאכל כל עשב בארצם ויאכל פרי אדמתם. פסוק לו: ויך כל בכור בארצם ראשית לכל אונם). ועוד.

וראה נ"כ במד"ר שם. ובבעה"ט דברים כו, יז "את ה' האמרת. כאן רמז ו' סדרים. להיות לך לאלהים, זה סדר זרעים. שמתחיל בק"ש. ועוד שיש בו תרומות ומעשרות שהם יראת השם. דברים שבינינו לבין השם. וללכת בדרכיו, זה סדר מועד. דכתיב אם תשיב משבת רגלך.

מאמין בחיי העולם וזורע. יראת ה' טהורה זה סדר טהרות. שמפריש בין טומאה לטהרה: פקודי ה' ישרים משמחי לב זה סדר מועד. שיש בו סוכה ולולב ומועדות. שנאמר בהן (דברים טז יד) ושמחת בחגך. מצות ה' ברה זה סדר קדשים. שמאיר את העינים לקדושים. משפטי ה' אמת צדקו יחדו זה סדר נזיקין. שיש בו כל הדינין" - נז"ס **קט"ן: מתחיל מסדר נשים ומסיים בנזיקין.**

ועד"ז מוכח (לא רק בחלק האגדה שבתורה אלא גם בנוגע להלכה) מתוס' (ע"ז כב, א סד"ה אין מעמידין "ואע"ג דסתם מתני' דאין מעמידין מתוקמא כר"א מ"מ לית הלכתא כוותיה כיון שיש מחלוקת במסכת פרה (פ"ב מ"א) ובתרי מסכתא לכ"ע אין סדר")

ומהרא"ש (שם) "עוד דבשל סופרים הלך אחר המקיל. ואע"ג דמוקי סתם דמתניתין דהכא כרבי אליעזר לית הלכתא הכי. ומחלוקת ואח"כ סתם לא הוי כיון דהוי בתרי מסכתא", דסדר טהרות בא לפני סדר נזיקין (עיין נו"ב מהד"ת חיו"ד סע"ט "ואמנם אם נימא דגם בתרי סדרי אין סדר למשנה ניחא קצת. והנה דעת הכ"מ בריש פ"ט מהל' רוצח דבתרי סדרי יש סדר. אבל דעת התוס' בריש פרק ב' דע"ז בד"ה אין מעמידין מוכח דגם בתרי סדרי אין סדר ע"ש בסוף הדבור. . . וכן לפמ"ש התוס' שם בריש שבועות בד"ה תנא כו' דדוקא לענין סתם ואח"כ מחלוקת אמרינן אין סדר למשנה אבל רבי אח"כ סדרן על מכוון א"כ רבינא ורב אשי שסדרו הגמרא ודאי על סדר המשניות שסדרן רבי סדרו ממילא לא נשאר תירוצו של מעלתו קיים. גם לתרץ מה שמביא במס' ע"ז קרא המאוחר ובתמורה מביא קרא המוקדם אם לא שיאחז סדרו של בעל כף נחת בהקדמתו שסדר נזיקין הוא סדר אחרון בש"ס: [הגה"ה מבין המחבר

משנה חשבון ראשי אותיות הן עולים שמונים, צא וחשב מי מן מאימתי של סדר זרעים, יי מן יציאות השבת של סדר מועד, חי מן חמש עשרה נשים מן סדר נשים, אי מן ארבעה אבות נזיקין מן סדר ישועות, כי מן כל הזבחים מן סדר קדשים, אי מן אבות הטמאה מן סדר טהרות, הרי שמונים. מכאן שעולים תורה שבכתב ותורה שבעל פה למנין מאה וארבעה, ונתנה לעשרים וששה דורות שהיו מאדם ועד משה שנתנה תורה על ידו, הרי מאה ושלושים, לכך היה משקל הקערה מאה ושלושים"

טז בסופו "אתיא פההיא דאמר רבי תנחומא (תהלים יט, י): תורת ה' תמימה משיבת נפש, שזה סדר נשים, שמוזהיר על האדם לפרש מן הערונה כדי להצילו מן המיתה. . . עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, זה סדר זרעים, שאדם מאמין בחייו של עולם וזורע. פקודי ה' ישרים משמחי לב, זה סדר מועד, שיש בו כל המועדות. . . מצות ה' ברה מאירת עינים, זה סדר קדשים, שהוא מאיר עינים בין חליו לקדשים. יראת ה' טהורה עומדת לעד, זה סדר טהרות, שהוא מפריש בין טמאה לטהרה. משפטי ה' אמת צדקו יחדו, זה סדר נזיקין שיש בו רב הדינים"

וממדרש תהלים (יט) דעת ר' תנחומא "רבי תנחומא פתר לה בשיתא סדרי משנה. תורת ה' תמימה זה סדר נשים. עדות ה' נאמנה זה סדר זרעים. שהוא

ולשמור חקיו, זה סדר נשים. שמדבר בעריות שנא' בהם ושמרתם את חקותי. ומצותיו, זה סדר קדשים. שמדבר בקרבנות דכתיב בהו אלה המצות. ומשפטיו, זה סדר נזיקין. ולשמוע בקולו, זה סדר טהרות. דכתיב ביה אמרות ה' אמרות טהורות. וכנגדם אמר וי' דברים. להיות לו לעם סגולה, ולתתך עליון. לתהלה. ולשם. ולתפארת. ולהיותך עם קדוש". ותיו"ט בפתיחתו לסדר זרעים ולסדר נזיקין.

השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה" ופרש"י ד"ה כי נביא הוא: ויודע שלא נגעת בה, לפיכך ויתפלל בעדך (ב"ק צב).

(17) **כט, לד.**

(18) **וכ"ה בפרש"י נח י, כה עה"פ** "ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן" פרש"י ד"ה נפלגה: "נתבלבלו הלשונות ונפוצו מן הבקעה ונתפלגו בכל העולם למדנו שהי' עבר נביא כו' ע"ש העתיד כו'.

(19) **ז, א.**

(20) **בכמה מפרשים (הובא בס' צדה לדרך. ובכ"מ) כתבו שלכן לקחו תופים, כדי שלא ישמעו האנשים את קולן, לפי ש"קול באשה ערוה" (ברכות כד, א), ועפ"ז הרי (לא רק שלא השמיעה דברי תוכחות, כ"א) לא השמיעה קולה בכלל.**

ואף שמזה שלא הביא רש"י פירוש זה, מובן שע"פ פש"מ לא היתה זאת כוונתן, ואדרב ה²: מפרש"י להלן "מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה עושה להם ניסים והוציאו תופים ממצרים" משמע שכוונת התופים היתה בשביל להגדיל השמחה (ודוחק גדול לומר שכוונת רש"י שמכיון שידעו שהקב"ה עושה להם ניסים, ובודאי יאמרו שירה, ובמילא צריך איזה דבר לבלבל קולן שלא ישמעו

התוסי' בודאי לא ס"ל כבעל כף נחת דהא כתבו בריש מס' ע"ז בד"ה לפני וכו' דמס' ע"ז הוא בסדר ישועות ע"ש ועיין ברא"ש סוף מס' עוקצין. אמנם לכאורה יש בזה סתירה בדברי התוספות והרא"ש דבריש פרק אין מעמידין כתבו התוסי' בד"ה אין מעמידין דלית הלכתא כסתם משנה דאין מעמידין כיון שיש מחלוקות במס' פרה ובתרי מס' לכ"ע אין סדר עכ"ל. וכן כתב הרא"ש שם דלא הוי מחלוקת ואח"כ סתם כיון דהווי בתרי מסכת עכ"ל. והוא תמוה דאף אם יש סדר הלא פרה הוא בסדר טהרות שהוא אחר סדר נזיקין והוי סתם ואח"כ מחלוקת אלא צ"ל דס"ל דסדר נזיקין הוא סדר אחרון כדעת בעל כף נחת. ועיין במהרש"א שם בריש פרק אין מעמידין שהקשה כן על דברי תוסי' והניח בצ"ע אבל אי אמרינן דס"ל כבעל כף נחת דנזיקין הוא סדר האחרון אין מקום לתמיה זו אמנם יהיו דברי התוסי' ורא"ש סותריי וצ"ע ועיין בתו"ט בפתיחתו למשניות ששפך סוללה על דברי הכף נחת ולא הזכיר דבר מדברי התוספות והרא"ש הנ"ל]).

(14) **וראה לקמן ס"ע 141 ואילך "דהנה כשרש"י כותב ב' (או יותר) פירושים - שהוא משום הקושי שיש בכל א' מהם ומתיישב ע"פ פי' השני, כנ"ל - הרי מובן . . שהפי' הבא לראשונה הוא עיקרי וקרוב יותר אל הפשט . . אמנם הרי יתכן לפעמים ששקולות הן ואין פי' אחד מכריע את השני".**

(15) **במשכיל לדוד כתב: דאילו לפי א' קשה דלא הול"ל הנביאה דמשמע השתא, אלא הו"ל לכתוב בלשון עבר שנבאה אחות אהרן. אבל בפשטות - פי' הכתוב - בה"א הידיעה - הוא שהיתה ידועה כנביאה, לפי שנתנבאה לפני"ז.**

(16) **כ, ז** בנוגע חשש אבימלך שאברהם יחשדנו בעבירה אמר לו הקב"ה "ועתה

(2) והטעם (גם ע"פ דין) י"ל: בנו"ד אי"ז שייך, דהרי מפורש בפרש"י (טו, ב) ראתה (אפילו) על הים מה שלא ראו נביאים. הרי באותה שעה אין שום חשש וכו'. ואינו דומה למשארז"ל בסוכה (נב, א) "ומה לע"ל שעוסקין בהספד ואין יצה"ר שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד כו", כי בקרי"ס הייתה יתרה מזה (כפרש"י): זה א-לי - היו מראין אותו באצבע.

28) ויחי מט, ה ד"ה שמעון ולוי אחים: "בעצה אחת על שכם ועל יוסף" שהיו "אחים" בעצה - בנוגע אנשי שכם להרגם ובנוגע יוסף להרגו.

29) ברכה לד, יו"ד "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל פנים".

30) שופטים יח, טו "נביא מקרבך מאחיד כמני יקים לך יהוה אלהיך אליו תשמעון".

31) משא"כ לפי הגירסא שבדפוס שני (לעיל הערה 6) הכוונה רק שהכתוב כאן קוראה כן, ולא שכן נקראה בכלל.

32) להעיר ממכילתא שעל התיבות "ותקח מרים הנביאה" מבאר: וכי היכן מצינו שנביאה היתה כו' אלא שאמרה לאבי' וכו', ואח"כ בפסיקא בפ"ע, על התיבות "אחות אהרן" מקשה "ולא אחות משה כו' אלא לפי שנתן אהרן נפשו כו'".

33) ועפ"ז מתורץ בפשטות מה שהקשה בתו"ת (חומש תורה תמימה), שלפי פי' הב' למה דוקא במקום זה יחסה הכתוב כן, ולא במקום אחר שנזכר שמה "וברש"י בפסוק זה כתב עוד טעם למה נתיחסה לאהרן משום שמסר נפשו עליה כשנצטרעה לכן נקראת על שמו, עכ"ל. וצ"ע לפי"ז למה דוקא במקום זה יחסה הכתוב כן ולא במקום אחר שנזכר שמה?".

34) אבל עכ"פ אפשר לאומרו, וכפרש"י (בראשית ב, יד): "עדיין לא היו וכתב המקרא ע"ש העתיד", אבל דוחק הוא, כי שם הרי א"א לקרותו בשם אחר. משא"כ בנדו"ד.

35) ראה שמו"ר פ"א, יג "כשראה שהם פרים ורבים גזר על הזכרים הדא הוא דכתיב וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמַלְכֹת וְגו' מי היו המלכות. רבי שמואל בר נחמן אמר אשה ובתה יוכבד ומרים ולא היו

האנשים, וכמובן). אעפ"כ הרי לפועל שרו ביחד עם קול התופים ובודאי שנתבלבל קולן.

21) טו, א.

22) וראה פרש"י בראשית ד, יז עה"פ "וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך" פרש"י ד"ה ויהי: "קין בונה עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך".

וראה לקמן עמ' 164 הערה 19 "דרך אגב: רש"י זה - דוגמא בולטת דהכלל שנתבאר כמה פעמים, שבכו"כ פרש"י - מעתיק רש"י תיבות מהכתוב, היננו שכוונת פי' שכאילו היו התיבות דפירושו כתובות בפנים הכתוב בן תיבות הכתוב שמעתיק. ולולא "תיקון" הבחור הזעזער היו צ"ל תיבות הכתוב שבפנים פרש"י כתובות באותיות כהתיבות שמעתיקן רש"י לפני התחלת הפי', ובנדו"ד "ויהי קין בונה עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך".

23) יד, לא.

24) וארא ז, א "ויאמר יהוה אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיד יהיה נביאך".

25) מקץ מא, מד בנוגע ליוסף "ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים".

26) ועפ"ז מובן בפשטות מה שלא העתיק רש"י גם התיבות "שמושיע את ישראל" (ראה לעיל הערה 10) כי עיקר הדיוק הוא להדגיש גודל דרגת נבואתה אבל אינו נוגע כ"כ תוכן הנבואה.

27) להעיר מרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ז בנוגע מטרת הנבואה: "הנביא אפשר שתהי' נבואתו לעצמו בלבד להרחיב לבו ולהוסיף דעתו וכו' ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ וכו'".

תקיף וחזק), ובמילא אין זה שייד להשאלה אם היתה כקטנה או גדולה, כי גם אם היתה גדולה קשה כנ"ל ("העלמה ל"ל")⁴, ולאידך, גם אם היתה קטנה אין שום הוכחה שבכל תכונותי ועניני היתה גדולה וכו', כי עיקר הדיוק הוא שהלכה כו' כעלם (זכר) בכל עניני, משא"כ במס' סוטה הלשון "שהלכה בזריזות כעלמה", ובמילא מובן שכוונתו לתרץ איך כתוב "העלמה" והלא היתה עדיין קטנה⁵, ומתרץ שהלכה בזריזות כגדולה (נקבה), ובמילא אפ"ל שבכל עניני היתה כן.

38) ראה שעה"פ (שמות ב, ד). הגהות מהרח"ו לח"ב יב, א.

39) ראה אגה"ק סי' כ (קל, ב) "אמנם מודעת זאת שעיקר התהוות היש ודבר נפרד לגמרי הוא ממלי דאצילות שנעשה

ואח"כ כותב בענין זה עצמו (שם, מג) "והי' העלמה היוצאת וגו' לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכדך".

4) ועפ"ז מובן שגם מפרש"י זה אין הכרח שהיתה אז קטנה.

5) אף שגם עלמה היא רכה בשנים (ראה ישעי' ז, יד "לכן יתן אֲדָנִי הוּא לְכֶם אוֹת הַנֶּחֱזֶה הַעֲלָמָה הָרָה וְיִלְדֶת בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ עֲמֹנוּ אֵל" וּבְפִי הַרְדִּיק "העלמה אינה בתולה אלא עלמה כמו נערה תהיה בתולה או בעולה, והנה דרך גבר צבעלמה היא בעולה, וכן לזכר קטן בשנים יקרא עלם, בן מי זה העלם, וזאת היתה קטנה בשנים, לפיכך נקראת עלמה" ומצודות ציון "כן תקרא הרכה בשנים ואם היא בעולה וכן דרך גבר בעלמה") אבל מ"מ אינה קטנה (ראה משלי ל, יט "דָּרַךְ הַנְּשֵׂר | בְּשָׂמִים דָּרַךְ נָחֵשׁ עָלָי צִוֵּר דָּרַךְ-אֲנִיָּה בְּלִבִּים וְדָרַךְ גִּבֹר בְּעֵלְמָה: ". תהלים סח, כו "קִדְמוּ שָׁרִים אֲחֵר נִגְנִים בְּתוֹךְ לְעֵלְמוֹת תוֹפְפוֹת: " ובמפרשים שם פרש"י עה"פ "בתוך עלמות תופפות. בתוך מרים ונערותיה אשר לקחה התוף בידה ואמרו בשבחים". ועוד).

למרים אלא חמש שנים שאהרן גדול ממשה שלש שנים אמרו רבותינו זכרונם לברכה הולכת היתה עם יוכבד אמה ועושה צרכיה והיתה זריזה שעד שהתינוק קטן הוא ניכר".

ומטעם זה אין זו קושיא פשוטה, ומפרשה רש"י ברמז, כי בלימוד פש"מ אין הכרח שהיתה אז קטנה, וראה לקמן שוה"ג הב' להערה 37.

36) שמות ב, ח "ותאמר לה בת פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את אִם הילד". וראה פרש"י שם "ד"ה ותלך העלמה: הלכה בזריזות ועלמות כעלם" ובהערה הבאה.

37) ובנוגע להגירסא בדפוס שני (ראה לעיל הערה 2) שאינו מציין למס' סוטה, י"ל ע"פ המדובר כמה פעמים שבמקום שהפי' מובן ע"פ מ"ש רש"י עצמו לפני"ז אי"צ לפרשו - ובנדו"ד, הרי דרש הנ"ל מובא גם בפרש"י (שמות שם בפרש"י שם פסוק ה ד"ה על יד היאור מציין רש"י להגמי' בסוטה). ואעפ"כ לפי רוב הדפוסים מציין רש"י למס' סוטה, כי

א) בנדו"ד אינו מפרשו, כ"א מרמזו.

ב) בפרש"י הלשון "הלכה בזריזות ועלמות כעלם" (ולא "כעלמה"), שמזה מובן שכוונתו רק לתרץ "העלמה למה ליי" (רא"ם שם "הלכה בזריזות ועלמות כעלם: בסוטה דאל"כ העלמה למה ליי"³), ומתרץ שהלכה כעלם (זכר -

3) ומש"כ בחדא"ג מהרש"א (סוטה שם "לפי שכבר בענין זה קראה הכתוב אחותו וכאו גבי הליכה אחר אמה קראה עלמה מלמד כו"י) שההכרח הוא שלפנ"ז קוראה "אחותו" וכאן קוראה "עלמה", צ"ע, כי כן דרך המקראות לשנות מפני יופי המליצה, וכנראה בתיבות העלמה גופא שמתחלה כתוב (ח"ש כד, יד) "והי' הנערה אשר אומר אלי' וגו' הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה",

המשך ד"ה ר"ה תש"ח פכ"ד ואילך. ובכ"מ.

40) ע"ח (שער י"ג) שער א"א ספ"ג כי הראש העליונה נקרא רדלי"א והוא לעילא מן ב' רישין הנקרא א"א ואינה מתלבשת כלל רק ז' התחתונים כנודע המתלבשין בא"א . . והרי נתבאר איך הב' רישין שהם כ"ח שבו נכללין בג' רישין ממש והם כתר רישא עלאה ואורא רישא תניינא ומ"ס רישא תליתאי מלבד רישא דל"א הנקי ע"י שאע"פ שבאדרא נקרא הכתר וחכמה דא"א בבחי' ב' רישין בלחוד עכ"ז הם ג' רישין ממש אשר אין מכללם רדלי"א. ואוצ"ל פ"ב שכ"ה בכמ"כ (סה"מ עטרית ס"ע סה. סה"מ תרצ"ט ע' 18, ד"ה זה היום תשמ"א ועוד).

41) ראה ד"ה אשרי העם תש"ג ס"ג (ע' 193) "והגם שבחי' מלכות היא סופא דכל דרגין דאצי" . . ומ"מ בחי' מלי היינו כלי לקבל כל האורות עצמיים דאצי", וטעם הדבר הוא דהנה בחי' מלכות יש בה בחי' הביטול יותר מבכל הספי" . . אך יש בה הביטול בבחי' הנחת עצמותו שזהו עיקר הביטול".

42) ראה אוה"ת בראשית ד"ה ויאמר לו יהונתן ס"ה (ט, ב ואילך) "אך הנה עדיין יש להבין בחידוש הלבנה למה תחשך אורה כ"כ עד שלא ישאר בה אור . . אך הענין הוא דארז"ל אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה שמיעטתי הירח . . וטעם מיעוט הירח הוא לפי שכאשר צריכה לקבל אור חדש בהתחדשות צריכה תחלה לבוא לבחי' הביטול בעצמות אורה הקדום מכל וכל ואחכ תוכל לקבל הארה חדשה כו"ל".

43) ראה ד"ה יחינו שם. המשך תרס"ו שם ע' תקכ"ז.

44) בהעלותך יב, יא ואילך שאהרן התפלל לרפואתה מהצרעת: "ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת

עתיק דבריאה כי אין מלך בלא עם וכוי וגם ריבוי הנבראים והתחלקותן שנבראו בכח הא"ס יחיד ומיוחד בתכלית הוא ע"י ריבוי האותיות היוצאין ממלי' פי ה' וברוח פיו כל צבאם וה' מוצאות הפה הן מה"ג דנוקי' . . וז"ש נעוץ תחלתן בסופן כי כתר הוא ממוצע בין המאציל לנאצלים ויש בו בחי' האחרונה של הא"ס ולכן נקרא כתר מלכות כי אין כתר אלא למלך וגם כי בחי' אחרונה דא"ס היא מלי' דאין סוף ולכן גם המלי' דאצי' נקרא כתר ממטה למעלה".

לקו"ת ואתחנן ה, ג ואילך "והנה מלכות נקראת עטרה שהיא בחי' כתר בבחי' א' . . והוא כמשל השמש שכאשר זורח למטה יש שלשה אורים . . ועד"ז יובן למעלה שלפי' שבחי' המלכות היא סופא דכל דרגין" עיי"ש.

ד"ה יחינו תרנ"ט עמ' טז (מהדורה חדשה) "והיינו משום דבחי' מלכות מושרשת בעצמות ממש . . ולכן נמשך בבחי' מלי' הכח הזה להוות מאין ליש כו"ל".

המשך תרס"ו ע' שלח "א"כ, הרי יש במלכות כח נעלה להוות מאין ליש שהוא בבחי' התחדשות מה שלא יש בבחי' החכמה . . והטעם הוא מפני כי נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן . . והיינו דבבחי' מלכות שהיא בחי' סופא דכ"ד דאצילות, יש בה דוקא כוונת נעיצת התחילה ומשו"ז יש בה הכח להוות יש מאין כו"ל",

שמה ואילך "והיינו דבחי' הלכות מושרשת בבחי' עצמות א"ס ממש למעלה מעלה מהשרש כל הספי" . . אבל בחי' המלכות מושרשת בבחי' עצמות ממש וכמא' מלך יחיד כו"ל",

תקכ"ז "וכמ"ש בע"ח דשרש המלכות הוא ברדלי"א והט"ס שרשם בא"א כוי ושרש שרשה הוא בבחי' עצמות א"ס".

קטן ר"ח יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה . . והכי נמי איתא בירושלמי הני נשי דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא, ואיתא בפרק מ"ד מפרקי דר' אליעזר (פרק מ"ד) לפי שלא רצו נשים ליתן נזמיהן לבעליהן במעשה העגל לכך נתן להן הקב"ה שכרן שיהו משמרות ר"ח יותר מהאנשים).

פרש"י פנחס (כו, סד "ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן הכהן אשר פקדו את בני ישראל במדבר סיני" פרש"י ד"ה ובאלה לא היה איש וגו': אבל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ האנשים אומרים (במדבר יד) נתנה ראש ונשובה מצרימה והנשים אומרות תנה לנו אחוזה לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן). **ועוד.**

48) ירמי' לא, כא.

49) תדא"ר פ"ט לא, כא כך אמרו חכמים יעל אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה היתה. מכאן אמרו חכמים אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה.:

50) אבות פ"א מ"ב. וראה אדר"נ (אבות דרבי נתן) **פ"ב, ג** "אוהב שלום כיצד? מלמד שיהא אדם אוהב שלום בישראל בין כל אחד ואחד כדרך שהיה אהרן אוהב שלום בין כל אחד ואחד . . כשהיה אהרן מהלך בדרך פגע בו באדם רשע ונתן לו שלום למחר בקש אותו האיש לעבור עבירה אמר אוי לי היאך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן בושתי הימנו שנתן לי שלום נמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה. וכן שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה הלך אהרן וישב אצל אחד מהם אמר לו בני ראה חברך מהו אומר מטרף את לבו וקורע את בגדיו אומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי בושתי

עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו". פסוק יב: "אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו".

45) זח"א השמטות רס"ו, ב "הם כל חי דאיהו צדי"ק ח"י עלמין ובגין דא הארן אע"ג דאיהו ימינא אוקמוה רבנן ביה אהרן שושבינא דמטרוניתא הוה". **ח"ב מט, ב** "ובכ"מ.

46) וראה אוה"ת תצוה ע' א'תרנ"ז "וכן יובן למעלה ענין זה דהעלא' הנרות שהמל' דאצי' יורדת בבי"ע לברר הרפ"ח ניצוצין ואהרן שודמ"ט ממשיך לה ה"ג שתתעורר בהעלא' מ"ן לעלות לאצי' וזהו דוגמ' מש"ל בענין הנשמי דלפי שירדה בהשתל' המדרגו' מבחי טהורה היא טה"ע לבחי' באת נפחת כו', ע"כ כדי לעורר את האהבה צ"ל ע"י אהרן כה"ג כו' כנ"ל". **ובכ"מ.**

47) וראה תענית (כג, ב): דאיתתא שכיחא בביתא וכו'. וראה **מפרשי התורה עה"פ (ויקהל לה, כב) "ויבואו האנשים על הנשים גו"ו". וראה פרש"י (שם לה, ח) "ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן כו'".**

וראה פרדר"א פמ"ה "דן אהרן דין בין לבין עצמו, אמר אם אני אומר לישראל תנו לי כסף וזהב מיד הם מביאים אלא הריני אומ' להם תנו לי נזמי נשיכם ונזמי בניכם ובנותיכם והיה הדבר בטל ממנו שמעו הנשים ולא קבלו עליהם ליתן נזמיהן לבעליהן אלא אמרו להם אתם רוצים לעשות שקוץ ותועבה שאין בו כח להציל לא שמעו להם ונתן הב"ה שכרן של נשים בעה"ז ובעה"ב ומה שכר נתן להם לעה"ב לעה"ז שהן משמרות ראשי חדשים שני המשביע בטוב עדיך תתחדש כנשר נעורייך"

(הובא בפירש"י מגילה כב, ב. ובטוואו"ח סתי"ז "גרסינן בפרק אין נערכין ראש חדש אינו אסור בעשיית מלאכה, ואיתא נמי בפרק קמא דמועד

ד"ה פועה: זו מרים על שם שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה.

52) וראה פרש"י (קדושים יט, ג):
 עה"פ "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני יהוה אלהיכם" ופרש"י ד"ה אמו ואביו תיראו: כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים.

הימנו שאני הוא שסרחתי עליו הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. והולך אהרן ויושב אצל האחר וא"ל בני ראה חברך מהו אומר מטרף את לבו וקורע את בגדיו ואומר אוי לי היאך אשא את עיניו ואראה את חברי בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. וכשנפגשו זה בזה גפפו ונשקו זה לזה לכך נאמר (במדבר כ) ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל".

51) פרש"י שמות א, טו עה"פ "ויאמר מלך מצרים למילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה" פרש"י

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com